

„Globalne partnerstwo nowej ery”: perspektywy stosunków Japonia–USA

Oskar Pietrewicz

Japonia ma kluczowe znaczenie dla realizacji amerykańskiej strategii Indo-Pacyfiku, co potwierdziła kwietniowa wizyta premiera Sugi Yoshihide w Waszyngtonie. Jego rząd jest gotowy pogłębiać współpracę z USA w kwestiach bezpieczeństwa, ale przy zachowaniu stabilnych stosunków z ChRL. Dla globalnego partnerstwa Stanów Zjednoczonych i Japonii istotna będzie współpraca w dziedzinach gospodarki, technologii i klimatu. Stwarza to szanse na pogłębienie kooperacji z Japonią przez UE, w tym Polskę, zwłaszcza podczas realizacji celów klimatycznych.

Od ponad 60 lat sojusz z Japonią jest filarem amerykańskiej obecności w regionie Azji i Pacyfiku. Na mocy traktatu z 1960 r. USA są gwarantem bezpieczeństwa Japonii, czego przejawem jest roztoczenie nad nią „parasola nuklearnego” i stacjonowanie na jej terytorium ok. 55 tys. amerykańskich żołnierzy. USA i Japonia są też ważnymi partnerami gospodarczymi. W 2020 r. wymiana handlowa między nimi wyniosła 190,4 mld dol., z deficytem 58,4 mld dol. po stronie USA. W ub.r. USA były dla Japonii drugim największym (po ChRL) partnerem zarówno pod względem eksportu (18,5% udziału), jak i importu (11,3%), z kolei Japonia dla USA – czwartym partnerem eksportowym (4,5%) i importowym (4,9%).

Od początku kadencji Joe Bidena USA i Japonia zabiegają o bliską współpracę. Premier Suga kontynuuje pogłębianie więzi sojuszniczych z USA [zapoczątkowane przez swojego poprzednika Abe Shinzo](#). W marcu Biden i Suga rozmawiali podczas [wirtualnego szczytu przywódców państw Quadu](#), a następnie [sekretarze stanu i obrony USA złożyli w Japonii pierwszą zagraniczną wizytę](#). 16 kwietnia br. Suga jako pierwszy zagraniczny przywódca spotkał się osobiście z Bidenem. Przywódcy ogłosili „globalne partnerstwo nowej ery”, które ma obejmować dwa główne wymiary współpracy: na rzecz bezpieczeństwa i wartości oraz w zakresie gospodarki, technologii i klimatu.

Bezpieczeństwo i obrona wartości. Spotkania przedstawicieli władz Japonii i USA potwierdziły, że filarem sojuszu pozostają amerykańskie gwarancje bezpieczeństwa,

obejmujące także wyspy Senkaku/Diaoyu, będące przedmiotem sporu Japonii z ChRL. Czynnikiem zbliżającym USA i Japonię jest wspólna wizja „wolnego i otwartego Indo-Pacyfiku”, czego przejawem jest współpraca w ramach Quadu oraz przywiązanie do wartości i zasad, takich jak poszanowanie suwerenności, integralności terytorialnej, pokojowego rozwiązywania sporów oraz swobody żeglugi i przelotu zgodnie z Konwencją Narodów Zjednoczonych o prawie morza z 1982 r. Sojusznicy są też zgodni co do celu denuklearyzacji Korei Płn. Rządy obu państw zgadzają się w kwestii planowanej od 25 lat relokacji amerykańskich baz wojskowych na Okinawie. Pomysł przeniesienia bazy lotniczej Futenma nad mniej zaludnioną zatokę Henoko pozostaje jednak niezrealizowany z uwagi na sprzeciw miejscowej ludności, która oczekuje relokacji amerykańskiej bazy poza Okinawę.

Najważniejszą kwestią w stosunkach USA–Japonia jest podejście obu państw do Chin. Sojusznicy sprzeciwiają się [naruszeniom regionalnego status quo przez ChRL](#), zwłaszcza na Morzach Wschodnio- i Południowochińskim. Nowością jest podkreślenie w tegorocznych oficjalnych komunikatach – w przypadku oświadczenia przywódców USA i Japonii pierwszy raz od 1969 r. – znaczenia pokoju i stabilności w Cieśninie Tajwańskiej. Stanowi to odpowiedź na zwiększoną aktywność wojskową ChRL na tym obszarze. Japonia nie precyzuje jednak, czy i w jaki sposób mogłaby wesprzeć USA w przypadku konfliktu wokół Tajwanu.

BIULETYN PISM

Wynika to m.in. z [konstytucyjnych ograniczeń](#) i niechęci społecznej do angażowania się w ewentualne konflikty.

Mimo że Japonia traktuje Chiny jako wielopłaszczyznowe wyzwanie, zależy jej na stabilnych stosunkach z tym państwem. Choć razem z USA wyraża zaniepokojenie sytuacją praw człowieka w Hongkongu i Sinciangu, nie nakłada z tego powodu sankcji na ChRL. Wpływa na to kontekst japońskich zbrodni dokonywanych podczas II wojny światowej – m.in. w Chinach, ale przede wszystkim współzależność gospodarcza. ChRL jest największym partnerem handlowym Japonii – odpowiada za 22,1% jej eksportu i 25,9% importu. Ponadto w rządzącej Partii Liberalno-Demokratycznej wpływowa jest frakcja opowiadająca się za stabilnymi stosunkami z Chinami. Potwierdzeniem tego podejścia były wypowiedziane przy okazji spotkania z Bidenem koncyliacyjne słowa Sugi o gotowości do współpracy z ChRL w dziedzinach wspólnego zainteresowania.

Gospodarka, technologie i klimat. [Za czasów administracji Trumpa kwestie gospodarcze dotyczyły przede wszystkim stosunków dwustronnych](#), teraz jednak przywódcy Japonii i USA opowiadają się za współpracą służącą rozwiązywaniu globalnych problemów i wypracowaniu odpowiedzi na rosnącą konkurencję ze strony ChRL. W ich ocenie odbudowa po pandemii COVID-19 musi opierać się na zrównoważonym rozwoju, zielonych technologiach, poprawie bezpieczeństwa zdrowotnego, transparentnych i skutecznych zasadach handlowych oraz wysokich standardach pracowniczych i środowiskowych.

W celu realizacji tych założeń podczas szczytu Biden–Suga USA i Japonia ustanowiły dwa partnerstwa. Pierwsze dotyczy konkurencyjności i innowacyjności, kładąc nacisk przede wszystkim na gospodarkę cyfrową. Strony zamierzają przeznaczyć 4,5 mld dol. na badania i rozwój (B+R) nad [5G](#) oraz kolejnymi sieciami mobilnymi (6G). Podkreślając wagę bezpieczeństwa cyfrowego, zamierzają rozwijać architekturę Open RAN, pozwalającą uniezależnić się od jednego dostawcy dzięki wykorzystaniu sprzętu i oprogramowania różnych firm. Chcą też rozwijać przyszłe kluczowe gałęzie gospodarki, w tym biotechnologię, sztuczną inteligencję, technologie kosmiczne i kwantowe. Deklarują też wzmocnienie odporności łańcuchów dostaw, zwłaszcza półprzewodników, na zaburzenia gospodarcze i polityczne. Drugie partnerstwo dotyczy klimatu i obejmuje trzy kwestie: wdrażanie Porozumienia paryskiego i krajowych celów do 2030 r., rozwój innowacyjnych czystych technologii oraz wspieranie dekarbonizacji w innych państwach, zwłaszcza w Indo-Pacyfiku.

USA i Japonia mogą napotkać wyzwania podczas realizacji przedstawionych ambitnych celów. Przeszkodą we współpracy gospodarczej mogą być bariery handlowe, np. dla żywności i usług z USA na rynku japońskim. Możliwość współdziałania ogranicza pozostawanie USA poza dwoma ważnymi regionalnymi ugrupowaniami handlowymi: [CPTPP](#)

i [RCEP](#), których członkiem jest Japonia. Wyzwaniem będzie realizacja ambitnych celów klimatycznych Japonii. Ogłoszony przez Sugę przed kwietniowym [szczytem klimatycznym](#) plan redukcji emisji gazów cieplarnianych o 46% (wcześniej – 26%) do 2030 r. w porównaniu z 2013 r. będzie wymagał zdecydowanego zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii, rezygnacji z planowanej budowy kilkunastu elektrowni węglowych i zmian technologiczno-organizacyjnych w japońskich firmach, które w porównaniu m.in. z europejskimi w mniejszym stopniu uwzględniają wymogi środowiskowe. Aby sprostać chińskiej konkurencji technologicznej, deklarowanym przez USA i Japonię nakładom na B+R w dziedzinie sieci mobilnych będą musiały towarzyszyć zwiększone wydatki sektora prywatnego obu państw. Kooperacja w zakresie B+R będzie jednak utrudniona z powodu konkurencji między firmami technologicznymi z USA i Japonii.

Wnioski. Kompleksowa współpraca Japonii i USA stanowi odpowiedź zarówno na globalne wyzwania, jak i na rosnące wpływy Chin. Mimo że USA nakłaniają swojego sojusznika do zajęcia zdecydowanego stanowiska wobec ChRL, podejście Japonii pozostaje znuansowane. Deklaracja w sprawie Tajwanu sygnalizuje gotowość Japonii do częstszego zabierania głosu w sprawie bezpieczeństwa regionalnego. Państwo to będzie jednak przekonywać USA do skupienia się na pozytywnym programie współpracy w regionie, w tym na kwestiach gospodarczo-technologicznych. W tym celu będzie zachęcać do pogłębienia kooperacji zwłaszcza z ASEAN-em, Australią i Indiami.

Zainteresowanie Unii Europejskiej Indo-Pacyfikiem może skłaniać ją do pogłębionej kooperacji z Japonią, np. w wymiarze bezpieczeństwa morskiego. Od lat współpracują w antypirackiej operacji Atalanta u wybrzeży Somalii, w kwietniu br. Francja zainicjowała manewry z udziałem państw Quadu w Zatoce Bengalskiej, a w maju br. są planowane pierwsze w historii wspólne ćwiczenia Francji, Japonii i USA w japońskim regionie Kiusiu.

Zbieżność ambitnych celów USA i Japonii co do redukcji emisji gazów cieplarnianych z [Europejskim Zielonym Ładem](#) sprawia, że państwa te mogą być w tym zakresie partnerami dla UE. Zmiana podejścia Japonii do kwestii klimatycznych umożliwia pogłębienie zainicjowanej już współpracy z Polską w zakresie technologii wodorowych i odnawialnych źródeł energii. Pod warunkiem zwiększenia nakładów współpraca amerykańsko-japońska w zakresie technologii cyfrowych może być alternatywą dla rozwiązań chińskich, ale też zwiększyć konkurencyjność USA i Japonii względem UE. Szansą na intensyfikację współpracy trójstronnej USA–Japonia–UE byłoby wznowienie zainicjowanej przez nie w 2017 r. inicjatywy reformy WTO, w tym w zakresie przeciwdziałania nieuczciwym praktykom handlowym, np. subsydiom.